На 11.02.2020 г. Софийският апелативен съд постанови решение, с което отмени решение на Софийски градски съд и осъди Върховния административен съд да заплати на частно търговско дружество „Бос Рентал“ БВБА повече от 900 000 лв., представляващи имуществена вреда, претърпяна в резултат на нарушаване на правото на Европейския съюз. Нарушението е допуснато при отказ на Върховния административен съд да признае право на данъчен кредит на търговското дружество. Решението не е окончателно и подлежи на обжалване, но е голяма стъпка напред. Много търговски дружества имат сериозни основания за предявяването на аналогични искове, когато съдът отказва да съобразява разпоредби от правото на ЕС и практиката на Съда на ЕС, и могат да претендират обезщетение за вреди от нарушаване на правото на ЕС.

Отговорността на държавите-членки е заложена в Учредителните договори на Европейския съюз. В чл. 4, ал. 3 от Договора за Европейския съюз (предишен чл. 10, ал. 5 от Договора за създаване на Европейската общност) се въвежда принципът за лоялно сътрудничество. По силата на този принцип Съюзът и държавите-членки си съдействат при изпълнението на Договорите. Държавите са длъжни да вземат всички общи или специални мерки, необходими за изпълнение на задълженията, произтичащи от Договорите или от актовете на институциите на Съюза. Държавите също така се задължават да съдействат на Съюза при изпълнението на неговите задачи и да се въздържат от всякакви мерки, които биха могли да застрашат постигането на целите на Съюза.

Съответно, при неизпълнение на тези свои задължения, държавите носят отговорност. Когато частно лице претърпи вреди, заради неизпълнението на задължението на държавата за спазване на правото на Европейския съюз, то може да предяви пред националния съд иск за вреди.

С Решението от 19 ноември 1991 г. по обединени дела C-6/90 и C-9/90 Съдът на Европейските общности по делото Andrea Francovich et Danila Bonifaci и др. срещу Италианската република, извежда принципа, че държавите-членки са длъжни да обезщетяват вредите, които са причинили на частноправните субекти от допуснати нарушения на общностното право. В практиката си Съдът определя и условията, при

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

които държавите носят отговорност, а със следващи решения извежда предпоставките за предявяване на иск, включително за нарушаване на правото на Европейския съюз от съдилищата.

В решението по делото Kobler Съдът посочва, че държавата носи отговорност дори за вредите, които са настъпили в резултат на решение на върховен съд, което противоречи на правото на ЕС. Принципът на правовата държава изисква всеки държавен орган да осъществява дейността си в рамките на закона, в т. ч. като спазва правото на Европейския съюз и съответно – да носи отговорност, ако извърши нарушение.

В България по искове за вреди срещу държавата за неспазване на правото на ЕС са образувани много дела, които се развиват и приключват с променлив резултат. Дълго време съществуваше неяснота по какъв ред следва да се разглеждат тези искове – дали по реда на Закона за отговорността на държавата за вреди или по Закона за задълженията и договорите, съответно при какви държавни такси. Известно е, че по-големият размер на държавната такса възпрепятства достъпа до съд и възможността за защита. По жалба по едно от тези дела през м. май 2015 г. Върховният касационен съд даде отговор, че тези искове трябва да се разглеждат по реда на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди.

През м. ноември 2015 г. беше образувано тълкувателно дело, по което Общото събрание на съдиите от Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд и на колегиите на Върховния административен съд трябваше да посочи кой е компетентният съд за разглеждане на исковете за нарушаване на правото на ЕС и по кой процесуален ред трябва да се разглеждат те. Производството по тълкувателното дело беше спряно до произнасянето на Съда на Европейския съюз с решение по дело № C-571/2017 г., а след това беше насрочено за м. февруари 2020 г. До момента не е постановено тълкувателно постановление.

Междувременно, през м. ноември 2019 г. беше променен Законът за отговорността на държавата за вреди. В закона бяха включени нови разпоредби, уреждащи производството по исковете за вреди, причинени от нарушение от правото на ЕС, като

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

се посочва, че неприключилите към момента на влизане в сила на закона производства, се довършват от съдилищата, пред които са висящи, включително при последвало въззивно и касационно обжалване. Разпоредбите на закона със сигурност ще създадат проблеми в практиката. Ще бъде трудно да се определи кога едно нарушение на правото на ЕС е достатъчно съществено, за да има основание да се предяви иск. Понятието „достатъчно съществено“ се извежда от практиката на Съда на ЕС – това е явно и значително неспазване от държавата на нейните задължения по правото на ЕС. Самото неспазване на общностното право може да бъде достатъчно, за да се приеме, че е налице достатъчно съществено нарушение.

Предвижда се предявяване на исковете по реда на Административнопроцесуалния кодекс и по Гражданския процесуален кодекс в зависимост от това кой държавен орган ще бъде ответник в прозводството. Посочено е, че когато се предявяват искове срещу няколко ответници, сред които е административен съд, Върховният административен съд или когато вредите са причинени от административна дейност, исковете ще се предявяват по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

CR legal DL 2018. Всички права запазени.